

obligat. & quod ali- quando non fit sub mori ali obligatio.

Notanda ad Trina.

Iuramentum de re leui, tantum sub veniali obligare. Sed eam doctrinam non bene applicari in casu praesenti.

Affertio 1. Suffragia Collegarum posse aliquando reuelari.

Narrationes pro illa opportuna.

clauis aulæ iudicialis est, tale fuerit, vt ex reuelatione eius, vel suffragiorum circa illud, graue possit inconueniens pullulare. Quando autem graue, quando vero tale non sit, ex rerum circumstantiis æstimandum. Si illud adnotemus, leuitatem non debere iuxta communem æstimatum agendi ratione leue esse potest, in eo, de quo loquimur, debet multoties graue cenleri. Exempli gratiã: Si quis dicat aliquem in conuersatione priuata amicorum mendacium dixisse, grauius non peccat, vt communiter tradunt Scriptores; si autem de Auditore hoc diceretur, in dicendã scilicet sententiã mendacio vsum, graue videretur fore peccatum, quia hoc valde illius opinioni incommodat, & si propalatum sciret, materia grauis doloris existeret; & hoc quidem secluso iuramento, quod videtur nouam materiam non concernere, sed obligationem ex se grauem ita firmare, vt secretum fregisse sacrilegium sit, & ita mortale peccatum. Neque enim videtur dicendum leuia in eo genere, quæ esse profectò possunt iuxta dicta; addito iuramento esse venialia sacrilegia, iuxta communem sententiam P. Suarij, & complurium aliorum, quos adducit & sequitur P. Vincentius Tancredi de Religionem Tract. 4. Disp. 6. Quæst. 1. dicentes iuramentum de re leui non esse mortale; licet alij ab eodem adducti teneant contrarium. Hæc enim doctrina vera est, quando iuramentum cadit supra leuem materiam; quod in casu nostro non contingit. Togatus enim secreti custodiam iurans, de materiã leui non cogitat, sed de graui, quia id est conforme intentioni legislatoris, dum iuramentum emittendum statuit. Sicut enim de minimis non curat Princeps, vt ea seruanda cum iuramenti obligatione decernat. Quibus ita constitutis, pro ampliori explicatione.

147 Dico primò, suffragia collegarum reuelare, non est semper mortale. Id probò: nam multoties ex reuelatione non sequitur inconueniens, quia partes nequeunt contra suffragantes grauem offensionem incurere; immò quandoque etiam ad indignationem temperandam opportunum accidit, dum modò in parte contrariã nihil simile timeatur. In quodam Indiarum prætorio quidam vir non ignobilis litigabat; & ex Auditoribus vnus sibi putabat aduersum. Aderat cum subcellia ascenderent, & cum descendentes, aut post secretum confessum exirent; & cum singularia honoris signa exhiberet alijs, vni illi vix se præbebat vrbanius, à quo nihil sibi commodum expectabat. Et tamen vnus ille præcipuus erat causæ talis litigantis defensor. Vnde Senatores illi hominis mirabantur errorem, & officia erga se ipsos adeò inæqualiter dispensata. Si ergo tunc illi aliquis eorum veritatem aperiret, non videtur de iuramenti violatione damnandus; nisi pars collitigans ex eo indignationem consimilem conceptura crederetur. Simile quid in Limano hoc prætorio accidit, de quo testari possum. Auditor enim ex aliã Audienciã promotus, quorundam narratione constanti, Religionis nostræ rebus putabatur aduersus. Cumque in negotio quodam Iudicium discordia fuisset, & res eius accessu feliciter terminata; nulli in mentem venit præfatum dominum fauoris

quidquam contulisse; & tamen secus acciderat testimonio enim collegæ id mihi perspectum, qui & diceretur potuit conscientie suæ moderatori, & vt Religio suspicionem illam deponeret, quæ, vt dici apud nos solitum, bonum sanguinem nequit creare.

148 Dico secundo. Quidquid intra Conclauem geritur, cuius reuelatio in Auditorum de decus cedere potest, non stat sine lethali culpæ reatu. Exemplo sit, quod nunc in ore habetur complurium: Auditorem, inquam, de cuius integritate communis est vox, & cuius suffragium, iustitiæ suffragium dicitur, à Prorège grauius reprehensum; cum Religiosorum quorundam negotium satis turbidum ageretur, eò quòd eorum supremum Prælatum sibi Compartmentem elegisset in nati nuper filij Baptismo: cum tamen non sit credibile eam ob causam Auditorem præfatum iustitiæ limites transgressurum. Sed erunt, qui aut erudent, aut suspicari poterunt auditã reprehensione, temerè ab aliquo pariter confidente vulgatã. Non ergo sine lethali culpæ reatu stabit huiusmodi publicatio, & similiter de alijs iudicandum.

149 Dico tertio. Senatori frangenti secretum in re graui potest Prorèx pœnam condignam imponere. Quod probatur ex generali doctrinã, quam cum multis tradit Dom. Solorzanus Lib. 4. Cap. 4. num. 79. & seqq. Prorègem scilicet ob grauiã crimina posse Auditores punire vsque ad officij priuationem. Est autem reuelatio secreti non solum graue peccatum, sed sacrilegium, vt vidimus, & politica gubernationi valde exitiosum: libertati enim in iudicando aduersatur, & consequenter iustitiã. Nam timere meritò quiuis poterit ex reuelatione suffragij sui grauiã illi incommoda superuentura, & ita illud non iustitiæ, sed proprio commodo attemperandi non leue periculum est; vnde priuati officio reuelator talis legibus Lusitanis, inhabilis ad alia redditur, & pœnã perituri plectitur. Pro quo vide Patrem Fragosum Tom. 1. pag. 668. in principio; neque id mirum cum criminis huius reus apud Romanos dignus combustione, aut furcã duceretur. Sic Paulus. L. Si quis. §. de pœnis.

150 Dico quarto. In Indijs specialius vrgetur, quod de obligatione secreti dictum est. Tum quia minus tutò credi potest communiter, seu vt in plurimum loquendo. Pruritus enim nouitates sciendi, & audita profeminandi, in his terris peculiaris. Tum etiam quia litigantes liberioris vindictæ habent facultatem. Tum præterea ex eo quòd Auditores plus æstimationis debent his in partibus accurare, iuxta dictã Cap. 1. Nichil autem eos sic reddere ludibrio dignos poterit, quàm si secreti violatores habeantur. Pro quo est illud Horatij Sermon. Lib. 1. Sat. 4.

Commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.
Verè niger, & mancipio similis Æthiopico, cui honor nullus debeat. Sed, & Siracides sic locutus Eccli. 27. v. 17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit: Quod exponens P. Cornelius ita scribit, Fidem id est opinionem, creditum, & nomen fidelitatis perdet apud amicum, vt cum aspernetur, seu perfidum, & prodicorem &c.

Affertio 2. Peccari in eo grauius, si in Collegarum cedat detrimentum.

Affertio 3. Et sic peccantem posse à Prorège puniri.

Quæ pœnis ex Legibus Lusitanis, & iure Casarum.

Affertio 4. In Indijs obligatiõnem secreti magis vrgere.

Horatiud.

Eccli. 27. v. 17.

P. Cornelius.

CAPVT XVIII.

De obligationibus Togatorum iudicum pro criminibus puniendis.

§. I.

Quædam cum reis agendi ratio in eisdem improbatã.

151 **A**git de illis specialiter Dom. Solorzanus Lib. 4. Cap. 5. & in Politicã Lib. 5. Cap. 5. in cuius discursu pauca ad conscientiam spectantes quæstiones occurrunt, circa illas autem, & alias

Dico primò. Frequens in Indijs querela est, & non sine frequentibus etiam fundamentis, multum apud præfatos iudices valere intercessiones, & ita iustitiæ cursum legitimum impediri. In quo quidem quàm grauius delinquit contingat manifestus est, quàm vt eget probatione. Animaduertant illi, an qui intercessionibus suis reos conantur à iudiciali sententia eximere, iudices ipsos ab æternæ damnationis pœnã sint etiam erepturi. Luat ergo temporaliter reus, ne iudex æternaliter crucietur. Suscipienda precatio est, quæ publicis vilitatibus non repugnat, & amplectenda desideria priuatorum, quæ sic remedium querunt, vt nobis non videantur generare dispendium. Vt aliàs Theodoricus apud Cassiodorum Lib. 5. 6. Formidanda Prophetæ à Deo ad Achabum missi comminatio; cum Benadab regem Syriæ illæsum abire iussisset, in hunc modum fulminata: Hæc dicit Dominus: Quia dimissisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Quod sibi dictum pusilli cordis Iudices arbitrentur, si dignos morte dimittant, vt, & qui nocent, noceant adhuc, & graui alij pœnæ obnoxios, impunitos, vt qui in sordibus sunt, fordescant adhuc, & Christiana Respublica volutabrum immundorum animantium fiat, quæ habitaculum esse debuerat Angelorum. Et hoc, quia hic vel ille sic fieri rogant, Dei & conscientie imperio non curatis.

152 Dico secundo. Ea non videtur probanda politica, iuxta quam rei infamiam criminum dimittuntur, quia honoratioribus ob officium aliquod ex honestioribus habitum, aut ob ingenium parentelam, vel quia Hispani sunt decenti ornatu, vbi Hispanum esse, & decenter ornatum incidere, quidam videtur excellentiæ gradus, ob viliorum hominum turbam ex Æthiopicibus, Indijs, & mixtim progenitis comparatam. Ratio est clara, nam leges, quæ pœnã delictis statuunt exceptione istam non apponunt; & vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Vt est vulgatum axioma, sicut & illud: Quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. & aliud simile & satis ad intentum: Quod lege non cauetur, in praxi non habetur. De quibus Auctores adducti à Dom. Solorzano Tom. 2. lib. 2. Cap. 18. in fine. Dei comminationem audiuius: Quia dimissisti virum dignum morte. &c. Et quis virilis? Rex Syriæ, quem Deus morte dignum declararat, dum ob blasphemiam in ipsum, ac eundem, & plebem innumeram,

Affertio 1. Peccare grauius Iudices Curia intercessionibus defendendo.

Quæ admittenda.

Cassiodoru.

3. Reg. 20. v. 42.

Affertio 2. Grauius etiam peccare dum honoratioribus homines dimittuntur impunitos.

Contra legem mentem id esse.

Exemplum ex Scriptura vrgens.

singulari prouidentia gladio Achabi subiecerat, pariter puniendum. Videatur P. Gaspar Sancius in eum locum. Et quidem praxis vniuersi orbis Christiani sic habet, quam præfati iudices melius me norunt: & quàm notanda rei huius exem- pla in Hispania conspecta, nobilissimis multis ordinaria legum pœnã, infamia ob crimina, castigatis. Et certè si hoc non ita fiat, pessimè est publicæ vtilitati consultum. Furta enim leuioris momenti vilissimi homines solent committere: grandiora in hoc genere facinora, & vt poëta loquitur, maioris abollæ, homines nigri pallij, vt dici apud nos solitum, aggrediuntur. Si ergo ad hæc Iudicum conuientia descendere pœnas impediatur, damnis maioribus minori, quàm leuib, studio prouidetur. Quo malo nullum videtur in Republica posse maius inueniri. Et certum aliàs est, cum lex aliquos voluit exceptos, eosdem expressisse: vt constat ex l. 2. §. Postea cum Appius D. de origine iuris. In qua statuitur transfugam non esse transfugarum pœnã afficiendum, qui multos postea transfugas, ac latrones deprehendendi auctor fuit.

153 Bene verum est. Pœnas in ordinarijs iudicijs esse arbitrarías, quia leges non possunt exprimere omnes circumstantias, & ideo arbitrio iudicantis est remissa facultas, vt secundum facti contingentiam possit pœnam minuire, vel augere. Quod communiter tradunt Doctores iuxta l. 1. §. l. Milit. D. de custodia reorum, aliosque. Quod si tale aliquid circa præfatos accidat, hac tueri doctrinã possunt. Sed aliud est minuire, aliud penitus aboluere, quod Principij proprium est, & dicitur esse de regalibus: pro quo videantur Auctores apud P. Fragosum Tom. 1. pag. 479. num. 263. Deinde etsi minui possint, non tamen ob titulum explicatum sic generaliter acceptum, aliàs, vt dixi, non erit Reipublicæ securitatis consultum, si pœnæ maioris momenti solis sint miseris Indijs, Æthiopicibus, & mixtim progenitis imponendæ. Et in legibus quidem multis pœnæ cum discrimine personarum assignantur, & maior personis vilibus, quàm ingenuis solet indici. Quando ergo indiscriminatim pœna imponitur, signum est Legislatoris voluntatem talem esse, vt pœna talis vniuersos comprehendat. Circa hoc ergo grauius possunt delinquere criminis Auditores.

154 Pro Indijs autem potest casus occurrere, in quo locum habere præfata queat politica: si videlicet aliquis ex conquistorum progenie crimen aliquod grauius luendum committat; huic enim videtur pœnam posse remitti, iuxta doctrinam Tiraquelli de pœnis temperandis, causã, 49. per totam, præsertim num. 13. & 14. Vbi ait delinquentium pœnas remittendas, aut minuendas, propter propria, aut maiorum in Rempublicam merita, ac beneficia. Addens tamen hoc ita faciendum, nisi delicta atrocissima, grauissimaque in eandem Rempublicam fuerint perpetrata. Cum ergo in Indijs nulla maiora esse merita possint, quàm Conquistatorum, legitime ex eo deducitur, quando descendentes ab illis grauiã delicta committunt, posse à iudicibus pœnas à legibus impositas temperari. Quia verò, si hoc illi sibi persuadeant, fieri insolentes possunt, & legum ac Iudicum contemptores, quod re- gionibus

Et ratio aperta.

Pœnas esse arbitrarías.

Sed eã doctrinã non se posse iudices absolui tueri.

Circa Conquistatorum progeniem fauorabilia doctrina.

gionibus in istis periculo plenum est, temperatio talis futura, ut satis sit ad eos in officio continendos, accedente simul Proregis auctoritate, ut sciant illi non sibi impune futuram liberiores agendi rationem.

§. II.

Circa eos, qui in Hispania uxores habent, quid præstandum, & alia pro eorumdem iudicium vigilantia rebus diuersis applicanda.

Aſſertio 3. teneri uxores compelli, ut ad uxores in Europa relictas redeant.

155 Dico tertio. Iudices præfati speciali obligatione tenentur eos, qui uxores in Hispania habent, eò ut redeant compellere, si earum licentia non extet: vel ut eas adducendas curent, venire volentes, commeatu transmissio competenti, fraudes, quæ in hoc admiseri solent, sollicitè discutientes. Constat hoc ex variis scriptis Regiis, quibus hæc illis cura committitur; & quidem merito; quia diuortium istud contra vxorum iura inhumane protractum, crimen est, ut negare potest nullus, cum ex eo uxores iure petendi debiti priuentur, & solatio virorum, ac custodia destituta; manifestis periculis obnoxia sint connubialis fidei violanda: & in definitione matrimonii, quam communiter Doctores tradunt, id expressè continetur; dicitur enim *coniunctio maritalis viri, & feminae, inter legitimas personas, indundam viræ consuetudinem retinens.* Quæ quidem ex utroque est iure deducta, ut videri potest apud Doctores, quos adducit P. Palus Tom. 5. Disput. 2. post inuicium. Videatur præsertim Cap. illud quoque, de Præsumptionibus. Circa hoc tamen aliqua occurrunt notata digna, & peculiari inquisitione.

Matrimonio definitio.

Uxorem non teneri transire.

Sicut nec sequi cum graui detrimento.

Maritum an possit nauigare in Indias.

156 Primò. An si vxor venire nolit, teneatur vir in conscientia ad eam tendere. Vbi in primis probabile est vxorem non teneri transfretare, ut maritum sequatur, si enim tenent Hostiensis, & Henricus, quibuscum P. Thomas Sancius, Lib. 1. de Matrimonio, Disput. 41. numer. 9. Quod etiam colligitur clarè ex aliis dicentibus non teneri sequi maritum in longa peregrinatione seu vagatione; pro quo videndus idem, & P. Palus supra Puncto 15. num. 5. Disput. 1. Quæ autem peregrinatio longior eà, quæ ad Indias ex Europâ pergitur? Item ex aliorum Doctrina dicentium generaliter vxorem non teneri virum sequi, si graue timeat vitæ detrimentum. P. Sancius supra nu. 4. & illud, vitæ, non addunt alii, sed tantum graue detrimentum; & cum illis P. Palus supra numer. 2. licetè similiter possit intelligi, ut scilicet, quoribus graue detrimentum est, vitæ detrimentum sit, cum viuere cogatur vitam difficilem, & laboriosam. Graue autem detrimentum vxorem pati ex nauigatione suscepta quis non videat? cum & pericula frequentia mortis in illa, omnia plena timoribus, & incommodis; ut & viris ipsis nimium molesta; censetur: illa ergo iuste transfretationem renuente, quid viro agendum?

157 Vbi & alia succurrit quæstio, an scilicet renuente nauigationem, possit nihilominus vir eam subire, etiam si vxor nolit abeundi facere

potestatem. In quo certum est, si illa non habeat, vnde sustentari possit absente marito, aut secura non maneat in ordine ad custodiam castitatis, maritum non posse discedere spontaneâ separatione; quia obligatio eius in ordine ad prædicta est vrgentiſſima iuxta dicta. Talis autem obligationis implemento supposito, difficultas procedit, & videtur posse probabiliter fundari. Maritum non peccare in tali discessu, si aliàs illis finis honestus præfigatur: nam lex matrimonii non obligat ex se virum ad certum locum: sed potest illa pro rerum opportunitate mutare: ergo & nauigare in Indias, ex quâ nauigatione commòdum & sibi & vxori potest sperare non leue. Videtur legitima consequentia; quia pro Indiis specialis prohibitio non extat. Si dicas vxorem sequi eum non posse: contra est; quia id peraccidens se habet, neque ea impossibilitas moralis, aut physica, potestatem eius absolute tollit. Quemadmodum vir peregrinari potest ad implendum votum, etiam si peregrinatio longa futura sit, quem vxor sequi non tenetur, iuxta dicta, num. præcedenti: sicut & vagari ob honestum finem, iuxta eos, quos adducit P. Sancius num. 8. Quod ergo mulier viri assententi priuetur, sibi impitet, quæ sequi eum non vult, quod incommodum præuidere potuit, dum de coniugio cogitauit; quia hoc sæpiùs facere mariti solent; & ita si voluit ita contrahere, sibi id adscribat; scienti enim & volenti non fit iniuria.

Uxor teneri voluminem, & affirmantem partem suam damna.

Ex peregrinatione, & honesta vagatione arguitur.

Negatiua præfertur, ex recepta sententia de obligatione viri, cum vxor ex necessitate mutat domicilium.

Teneri in In ipsa existentem ad illam remeare.

Causas aliquas detentionis subesse posse.

158 Nihilominus oppositum videtur tenendum ex communi scriptorum Doctrina assentientium in viro esse obligationem sequendi vxorem, quando illi necessarium est domicilium mutare: sic plures, quos adducit, & sequitur P. Sancius supra num. 15. & P. Palus n. 7. ex quo clarè sequitur debere eam non relinquere in eo, quod habet, domicilio, quod multo minus est, quando illa ad aliud nequit se conferre, quod marito placet: & ita Doctrinam prædictorum scriptorum videtur intelligere P. Palus, dum ait maritum teneri vxorem sequi, quando vxor ex necessitate legis, salutis, alteriusque causæ grauis compellitur alicubi habere domicilium, & statim pro hoc memoratos Auctores inducit. Quod cum videatur extra controuersiam, huic potius standum sententiæ. Nam vxori nauigare renuens, ad id necessitate aliqua vxor compellitur, salutis inquam, de quâ dictum numer. 156: immò & vitæ cum grauiamibus aliis sat molestis, ut ibidem.

159 Iuxta hæc ergo quæstio proposita decidenda: teneri inquam virum in Indiis existentem ad vxorem remeare; quia quòd sine iniuriâ inchoari non potuit, nequit sine illâ continuari. Possunt tamen causæ aliquæ detentionis subesse, ex quibus de beneplacito vxoris verosimilis habeatur contentura; & hoc notatu dignum occurrit. Secundo, ut si vir cõperit feliciter lucrari; potest pergere, ut peculium augeat; gratum enim vxori erit virum non inopem, & inhonorum ad se redire, sed facultibus auctis, quibus mulier ipsa copiosius, & honorificentius possit sustentari. Item si vir mulieris pertentet aduentum, bonam suam fortunam nuntians per epistolas, & necessaria ad iter remittendo. Præterea, si beneplacitum petat, & liberalibus largitionibus conetur exorare. Deinde, si valde illi inhonorum futurum

Vxorem teneri virum transfretatem sequi, aliquorum sententia.

Uxorem debent decenti se habere licentiam.

Cap. Ex studiis.

Vnde famosioribus præsumptio iuxta sacros Canones.

Aſſertio 4. peccare posse iudices prædictos zelo præcipiti, qui manifeste inueniendus.

D. Bernardus.

D. Bernardus.

Aſſertio 5. Nocturne debere in remos esse custodia.

futurum sit ad propria ex Indiis sine substantiâ aliqua reuerti, ut sit fabula conterranæorum. Insuper, si in eo sit statu, ut vxori magis oneri futurus sit, quàm solatio; quia scilicet laborare jam non possit, in eo quòd prius, & ita vxoris labore veniat sustentandus: quibus addi potest opinio nem esse aliquorum vxorem teneri sequi virum honestà ex causâ transfretantem. Pro quo Dom. Solorzanus num. 27. adducit Fr. Ioannem Baptistam in Aduentibus in Tabula, v. Matrimonio, & Zuritam Quæst. 38. Indica, sed Fr. Ioannes Baptistam citato loco nihil tale dicit. Ferdinandus autem Zurita Propositione 3. oppositum statuit, quidquid Proposit. 1. circa conuenientiam disputat. Et ipse D. Solorzanus magis ex consilio, quàm de præcepto procedere ait, sed certè aliquantulum probabile est, quod ipse non negat.

160 Tertio. Iudices criminis quando circa ista inquirunt, & aliquis licentiam vxoris se habere testatur, non debent credere; nisi pro eo probabilia deprehendant argumenta, vel quia licentia per authenticum constat instrumentum, vel per vxoris epistolas, aut per idoneos testes, vel si probationes non sint adeò concludentes, modus viuendi vxorati talis accedat; quia scilicet honestè viuat, Sacramenta frequentat, non enim est credibile illum salutis suæ oblitum sacrilegia frequentia committere, & alium esse ab eo, quem opera manifestant. Pro quo est Cap. Ex studiis de Præsumptionibus, in quo sic habetur: *Quemcumque enim viri iudicibus studere cum modestiā continentie, auditioni sapientium, obseruantie mandatorum Dei, maxime simplicitati, & humilitati videris; huius mundi, & recta opera intellige.* Sic ibi: & in Cap. In cunctis 11. Quæst. 3. sic ex Diuo Gregorio habetur: *Ut nimia leuitatis esse ostenderem, si quis mala gratia credere studeat, que probari non possunt.* Sic ille. Lib. 6. Epistol. 14. Hoc ergo negotium cum ad criminalem indaginem reducat, ea enim de causa iudicibus maioribus criminalium committitur, arbitraria est, iuxta dicta n. 153. & ita eorù bono zelo iuxta æquitatis regulas remittendum. Pro quo,

161 Dico quarto. Sicut præfati iudices peccare per conuenientiam possunt, iuxta dicta §. præcedent. ita & per zelum præcipitem, qui aliquando non sinit veritatis lumen peruidere. Pro quo Diuus Isidorus Pelusiota ita scribit, Lib. 1. Epistol. 47. *Præter auctoritatem, & potentiam, nisi mansuetudine condatur, ipsique suauitas Deo ministrans assidueat, arrogantia potius est, & immanitas: si vero lenitatem admixtam habeat, ac per eam jus regat & moderetur, tum demum & integritas, & benignitas est, & æquitatis via, & rerum tranquillitas.* Sic ille ad Nemesium. Zelus ergo à mansuetudine lucem accipit, ut sic iudicium prodeat conforme penitus æquitati. Non ergo præcipiti cursu, sed tremeni ad iudicium, præsertim sanguinis, veniendum. De quo sic Diuus Bernardus Teobaldo Comiti scribit Epistol. 37. *Et quidem in talibus, ubi culpa tam aperta, atque inexcusabilis esse videtur, quatenus nulla, nisi cum iniuria periculo, misericordie occasio relinquatur, etiam tunc tremens, & dolens vindicem vos exhibere debetis.* Sic ille.

162 Dico quinto. Iudices criminis nocturnis debent periculis vitandis specialem diligentiam adhibere: vnde & circuire ciuitatem idoneis ministris instructi, quod ad eorum spectat

officium. Quod eà quidem moderatione ab ipsis faciendum ut ad laborem diurnum, ad quem magis recurrentum est, non reddantur inepti. In quo quidem, si vires suppetant, peccari grauitè potest, ut est manifestum: sicut manifestum etiam est in horum iudicum electione sapissimè peccari; eliguntur enim homines jam senio inuiles, aut morbis incurabilibus impediti. Nunc in Limano hoc Prætorio ex his vnus omnino cæcus est, qui etiam si claris esset oculis, ex aliis dictis obstaculis, quibuscum venit, mitimè idoneus haberetur. Vbi obuia exculatio est, talia obstacula non præuisa. Sed nescio an in Dei oculis, aut etiam hominum illa mereatur admitti. Cum enim ad electionem huiusmodi, quæ de præcipuis est, notitia debeat exacta eligendorum præcedere: quis defectum notitiæ pro legali excusatione censetur admittendum? Honoratur senes, sed sine officiorum dedecore; & iis qui otio, quàm negotio aptiores sunt, viribus congruentia tribuantur. *Qui senes quomodo honorandi.* *Sola senum vita est quietis inuenisse remedia.* Verba sunt Theodorici Regis apud Calliodorum Lib. 5. variar. 25. Vnde Bacaudæ seni congruam attribuit dignitatem; *Quatenus in exhibendis volupcratibus officij huius cura mansuetudinis nostræ beneficio iugiter persequaris, ut ille loquitur.*

Electio eorum sapè præposita.

Qui senes quomodo honorandi.

Calliod.

CAPVT XIX.

Regii Prætorii Fisci quibus conscientia obligationibus vrgentur.

163 Dico primo. Fisci in iis, quæ ad jura Regalia spectant, ut leges, ac Regia scripta seruentur, ac legum violatores puniantur; iurium Regalium Patroni sunt, & priuatorum quandoque in causis peculiaribus, & in Indiis id speciale, ut Indorum etiam patrociniū ad ipsos pertineat: pro quibus

164 Dico secundo. Si lis aliqua pro Fisco nondum mota sit, & Fisci videat Fisci jus minus esse probabile, non tenetur litem intentare. Hoc videtur mihi valde verosimile; quia credibile non est Regem velle jus suum minus fundamenti meliori alterius juri præferri. Pro quo faciunt, quæ adducit Dom. Solorzanus supra num. 4. Sed illud ex L. 2. Cod. de Aduocatis, & in Politicâ §. 1. son. Non prætereundum, Imperatoriâ voce prolatum: *Prior est apud nos causa priuatorum, quàm Fisci tutela.* Quod vrgeri potest ex eo quòd si Fisci tale non haberet officium, & ab eo ut jurisprudente quæreretur, num talis conuenienter intentari lis posset, non esse id contentens responderet: ergo cum ad eundem spectet

Aſſertio 1. non posse opinionem Fisco contrariam amplecti.

Aſſertio 2. posse à lite abstinere, si Fisci causa minus probabilis sit.

Priuatorum causa, quàm Fisci tutela.